

maar door God aan het volk de bevoegdheid geschonken om zelf zijn eigen Overheid te kiezen en het Staatsleven naar eigen goedvinden in te richten. In niets deed, wat volksvrijheden en volksrechten betreft, het door deze Calvinistische emigranten in Amerika gestichte staatsleven onder voor wat de atheïstische Jacobijnen straks te Parijs proclameerden. Eer droeg de bouw, dien de Calvinisten in Amerika ondernamen, veel solieder karakter; gevolg waarvan dan ook was, dat, terwijl te Parijs op het Jacobinisme de overheersching van Napoleon volgde, en na Napoleon de Bourbons hun scepter weer op Frankrijk lieten drukken, in Noord-Amerika de ontwikkeling van het Staatsleven op Christelijk-democratischen grondslag ongestoord is doorgegaan, en nog steeds in onverwelkten bloei staat. Wat het Calvinisme in de eerste periode van zijn ontwikkeling belemmerde, was het toen nog algemeen heerschend geloof, dat slechts één kerkvorm voor heel de Christenheid kon gelden, en dat de Overheid geroepen was deze ééne Kerk in alle land te vestigen, te beschermen en tegen ketterij en sectewezen, desnoods met het zwaard, te verdedigen. Vandaar dat zelfs in ons land tot 1795 in het officieële leven nog altoos zoo onhoudbare begrippen heerschen bleven. Toch belette dit niet, dat van Calvijn de stoot uitging, die bij logische consequentie tot de scheiding van Kerk en Staat en tot een Staatswezen, gegrond op de Gemeene Gratie, leiden moest. De kiem voor deze ontwikkeling lag ten eerste in zijn op den voorgrond stellen van de belijdenis der uitverkiezing, ten tweede in zijn gronden van alle saamleven op de Heilige Schrift, in verband met het testimonium Spiritus Sancti, en het hieruit opkomende algemeene priesterschap der geloovigen, ten slotte bezegeld, door de verklaring, dat elk geloovige geroepen was, gehoorzaamheid te weigeren bij wat de Overheid tegen Gods gebod of eere beval, en dat de Magistratus inferiores zelfs verplicht waren een Overheid die de volksconscientie verkrachtte, met geweld te weerstaan en desnoods haar gezag te niet te doen. Uit deze Calvinistische overtuiging is ten onzent de afwerping van het Spaansche juk en de afzwering van Philips II voortgekomen, terwijl tegelijkertijd het verzet der Hugenoten in Frankrijk, dat het land dreigde te verbrokkelen, de tweede periode van het Calvinisme kenteekent, die in Hubertus Languet zijn staatkundigen denker had aan te wijzen. Toen nu dit verzet in Frankrijk na 1572 gebroken was, en zich niet meer kon ver-